

sunce i studen

DETE

Bistrina proticanja,
šestar ruže
zagonetka snaga:
zora i žalost u školjkama.

Olujna snaga, ti,
radovanje meseca,
krepka od strpljenja:
so jakih valova.

Tren bez povesti,
pun tvrdokornih
mitova među stvarima:
ništa osim mora i ptica.

Toliko milja, bogatstva,
sama ljupkost, uvek
savršena pred očima:
more, jedinstveno prisustvo.

Pesnik čistijih
igara bez kraja.
Božansko, bez pritvorstva:
more, more, netaknuto!

KUGLA ZEMALJSKA

Zar ni pljačkaš talasa,
niti ljubavnik brodolomni
tebe, mudro more, ne mogu spasti,
skupčano među pregibima?

Nepodmitljivi pregibi
nad savršenom plaveti.
Pohoti ona brani
nastanak pene.

Ti si oblik podneva,
sveobuhvatni! Talasi
dele u odsjajima
svetlo na svetlo i povetarac.

I povetarac klizne
– detinjast matroz,
s kursa, ipak lasno -
međ stroge zrake

koji podne opasuju
tačnošću. O pustoši
sjaja! Kugla zemaljska
muti se u apstrakciji.

IMENA

Sviće. Horizont
Poluotškrinutih trepavica
Pogled diže. Šta gleda? Imena.
Na patini stvari

Ispisana. Ruža.
Se još uvek zove ružom,
i danas, a spomen na
Njeno prolaženje: prešnjim.

Prašno da poživiš više.
Nek' nam duga ljubav bude
Pod vlašću žestokog
Trenutka; tako žurnog

Što grabi svome cilju,
A nas sili: Dalje!
Oprez, oprez, oprez,
Ja postajem, postaću!

A ruže? Sklopljenih
Trepavica: horizont
Svršetka. Možda ništa?
Ali ostaju imena.

Balkon, prozori od stakla,
nekoliko knjiga, sto.
Ničeg osim toga? Ipak
konkretna čuda.

Ozarena materija
preobražena u opipljivu
površinu, njene tužne,
večno nevidljive atome.

A na suhoj liniji
ispod krive u dršku
zaljubljene razvija se
energija obilja.

Energija ili njeno prosvetljenje!
Ono gori u mom području
bez sržbe u nutrini
toliko stvarnom danas, u ponedjeljak.

I žustra, puna skrušenosti
shvata materiju
milost pojavljivanja:
ovo je kreč, ovo vrbova cev.

LJUBAV MNOGIH DANA

Između jela, plodova, slatke zimnice, pribora,
između tanjira, kuvanja i smrzavanja ti sam, ti,
složan sa svojim srećnim oblikom u poslu,
bez kontrasta, neprekinut, iznad napora ti.

SUNCE I STUDEN

U mladom vazduhu rasipa se
vetar iz studenih strana,

Još mlada,
ugodnija,
studen klizi preko sunca, dok trčim.

Udaram kroz najbistriju svežinu
opijen jasnim osvitom.

Pogled u nj već je sreća,
puna usta milosti,
kao student od svetlosti – za disanje.

UZAJAMNOST

Tu sam dakle. Probuden. Svet se pripija
ljubavno, uza me, pun mira, kako ja odredim,
Mir, tako stopljen s materijom,
da bezličan vraća je odsjajem i mene sama
određuje.
Lepo je biti predmet sveta.

VRATA

Poluotvorena, vrata.
Koga ta svetlost traži?
Tečna svetlotamna.

Prosvetluca, izmiče
– Za koga to čutanje? -
Prostor zapretan.

Zove, možda obećava
Nepoznatu. Pričine.
Za koje sunce takav smiraj?

A prolazak napreduje
Vodi kroz vazduh
Prazan, ubedljiv.

Unutra. Između zidova
Zatočena posve nepoznata.
Tu? Orahovina, kristal.

Tišina se izdvaja.
Prisna, vrlo uljudna?
Miriše na svakidašnju ružu.

Vrata zatvorena: daljno.
Ta svetlost zar je usud?
Onda: oči u oči...

LJUBAVNICI

Strukovi. Osame.
Lakoća. Balkoni
U letu? – Bregovi,
Šume, ptice, zraci.

Prostranstva toliko
Obavija čilim
Postojanjem planete
Čvrsti zagrljaj.

Želje, mnoštva, želje.
Mnoštva, punoća,
Iznenadena svetlost
I crvenilo ushićeno!

A tek dan? – Ploha
Kristala. Soba
Utonu, čutljiva.
Balkoni u belom.

Sam, ljubav, ti sama,
Grob. Ničega. Niko,
Grob. Ničega. Niko.
Ipak... – Ti uza me?

INTERPRETACIJA PESME »VRATA« HORHE GILJENA

hugo fridrich

Dve od sedam strofa odmaknute su ustranu, kao da bi htele da govore u drugom tonalitetu. Način govora svih strofa je ipak jedinstven; ista ona škrto kontrolisana nominalnim iskazima, koju prepoznajemo u većini Giljenovih pesama. Tema strofa su stepenji svetlosti i jedan prostor stvoren od vrata, zidova, unutrašnjosti koja ograničava jedno od drugo. Vid ljudskog samo je naznačen dva puta pomenutom »Nepoznatom« koja (u osamom i četrnaestom stihu) sveukupni utisak ljudske praznine pre pojačava no što ga smanjuje. Pesma se može zamisliti vrlo daleko od bilo kakvog održavanja, i otuda neće da bude dovedena ni u kakvu vezu s odrazivom stvarnošću. Ona iskustveno u svojoj temi (prostor, svetlost itd.) svodi na nekoherentne elemente, čije prisustvo ili odsutnost ostaju neutemeljeni. Prirodna sklonost čitaoca da dosegne nedovršeni vid izloženo potiskuje se ovim inkoherentijama, ali još više pomoću sedam upitnih stihova. Smisao poslednjih nije ispitana stvar, već ukiđanje svake određenosti. Dakako, ispostavlja se da pesma lebdi u vazduhu dolazeći do upitnih stihova, a obuhvata i druge. Tako se s više nagadanja nego znanja može reći: jedna poluotvorena vrata se zatvaraju posle kratkog predaha, neka nejasna svetlost prodire napolje ili unutra kroz slutnju, prazninu, tišinu, miris, od blizine postaje daljina, i u toj daljini nastaje nova – ljudska? – bliskost (21. stih). A moglo bi se reći i drukčije, i baš zato što može, dolazi do sudara s karakterom pesme: pokazuje se kroz jezik, koji svojim lebdjenjem ipak proizvodi maksimum napetosti.

JORGE GUILLEN (HORHE GILJEN) rođen je 1893. u Valjadolidu, studirao je u Španiji, Nemačkoj i Švajcarskoj; bio je lektor španskog jezika i književnosti na Sorboni, a onda do 1938. profesor u Seviji. Od 1940. do 1957. je na Wellesley College (SAD).

Od 1928. do 1950. Giljen je četiri puta objavio knjigu istog naslova »Cantico« (»Pohvale«), koja je u svakom novom izdanju proširivana novim pesmama. Dva poslednja nose podnaslov »Fe de vida«.

Kao i većina pesnika iz njegove generacije, Giljen se pozivao na Gongora, a na isti način kao i oni mnogi duguje H. R. Himenezu. Apstraktan, kadšto hermetičan, Giljen je tipični španski reprezentant avangarde s kraja dvadesetih godina, koji se znatno razlikuje od svojih francuskih uzora, Mallarmea i Valerija. Najbliži je valjda Valeriju po sugestivnosti slike, evokaciji predmeta u njegovim pojedinačnim jednacima kao i apsolutnim svojstvima. U svojim teorijskim razmatranjima Giljen identifikuje »čistu poeziju« s jednostavnošću. Ova »jednostavnost« nema ničeg zajedničkog s naivnošću, niti se između njih može staviti znak jednakosti. Giljenova jednačina je mnogo složenija no što izgleda. Jednostavnost ne čini opoziciju kompleksnom, već stoji nasuprot melanzu. Čista lirika je jednostavna u ovoj meri u kojoj se ne meša s vanlirskim elementima. Predmeti postoje u njoj samo u aluzivnom odnosu, ne kao u prozi. Isto tako, Giljen poeziji odriče svaku praktičnu, etičku, političku ili socijalnu svrhu. Iako lično pripada levicima i zastupa je. Kao i za Valerija i za Giljenu je čista poezija oslobođena svake sentimentalnosti, čak i u njegovim pesmama o kritičkom zavičaju.

Još 1928. pisao mu je Lorka o prvoj knjizi »Cantico«: »Tvoja zanosna knjiga je svakodnevnim govorom Granade. Rimovanje sa snegom i teškim nebom zime. Vrlo lepe su tvoje reči, magična tvoja pesma.« Univerzitetska karijera nije omela Giljenu da ostane veran sopstvenom načelu kontinuiranog pisanja pesama koje, u suštini, sve čine jednu veliku poemu neobičnih korespondencija i srodnih značenja. Kao kakav tvrdoglavi arhitekta, Giljen se brinuo samo o jednom projektu; od fizičkih zakona poštuovao je samo jedan: zakon gravitacije, i samo jedno polje delovanja – grafitaciono polje svoje poezije.

Giljenova »apstraktnost« donosila mu je i divljenje i odbojnost publike. Ako se njegovoj poeziji može zameriti nedostatak vitalne avangardnosti, ne može mu se zauzvrat oduzeti ništa od nezamenljivog ličnog stava i iskustva. Jer, konstruktivni njegove poezije »rade« sa iskustvom, doživljajima i realnim predmetima.

Godine 1965. Giljen piše o svojoj poeziji da se »oslanja na iskustvo, da je »utemeljena na svim izvesnim okolnostima vremena i mesta«. Ali »te činjenice ne predstavljaju ništa više od ishodišta jedne pesme, predodređene da se vine do opšteg značenja, ne gubeći pri tom dodir sa svojim prvobitnim poreklom«.

Najvažnije zbirke: »Cantico« (1928, 1936, 1945, 1950), »Aire nuevo« (sabrane pesme 1969), eseji: »Bekijerova poetika« (1943), »Jezik i poezija« (1962).

Prevod i komentar:
Slobodan Sv. Miletić